

کتابخانه عامل نیک، روز گذشته. در پرتو ایام بابرکت دهه کرامت، اجلاسیه بین المللی ششمین کنگره جهانی حضرت رضا^(ع) به بوته نقد و بررسی گذاشته شد

ایران
امام رضا^(ع)

امام رضا^(ع) در قاب جهان امروز

گفت‌وگو

ریحانه عامل نیک، روز گذشته. در پرتو ایام بابرکت دهه کرامت، اجلاسیه بین المللی ششمین کنگره جهانی حضرت رضا^(ع) با شکوهی آمیخته به عشق و خرد آغاز به کار کرد، آغازی برای پاسخ‌گویی به فریاد جهان امروز که آیا میراث رضوی، تنها یادگاری از گذشته است یا نقشه راهی برای فردایی روشن‌تر؟ این کنگره با گردآوری اندیشه‌های نوین از گوشه‌گوشه جهان، در پی آن است که ثابت کند سیره امام هشتم^(ع) نه در قفس تاریخ، که بر بال امروز پرواز می‌کند.

در ادامه گزیده‌هایی از مقالات این رویداد که دیروز با حضور رئیس‌جمهور آغاز به کار کرد را می‌خوانید، از تحلیل فلسفه دعا در مکتب رضوی به مثابه سلاحی نرم در برابر یأس جهانی، تا بازتعریف حقوق زن در پرتو کرامتی که امام رضا^(ع) در جان تاریخ کاشت و... این پژوهش‌ها فریاد می‌زنند آموزه‌های رضوی، کارگاهی همیشگی فعال است که از دل روایات دیروز، راهکارهای فردا را می‌سازد، راهکارهایی برای بازگرداندن انسانیت به کانون خانواده‌ها، جوامع و حتی پیکره خونین جهان. اینجا کرامت، شعار نیست، مهندسی عملی است برای تمدنی نوین.

حق، چارچوبی منسجم و کارآمد برای فهم عمیق‌تر کرامت انسانی ارائه می‌کند و خلاف نگرش‌های مادی‌گرایانه، آن را نه امری صرفاً دنیوی، بلکه موهبتی الهی و درگرو پیوند عمیق با خالق و پایبندی به اصول متعالی اخلاقی و اجتماعی می‌داند که این خود می‌تواند مبنای نظری مهمی برای بحث‌های معاصر پیرامون حقوق و کرامت بشر فراهم آورد.

نقش تعالیم رضوی در روشن‌ساختن گستره‌های کرامت انسان در نگاه اسلام

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمد مهدی حسینی
حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمد علی حسینی

تعالیم رضوی نقشی بی‌بدیل در تبیین و ژرف‌ساختن گستره‌های کرامت انسان در نگاه اسلام ایفا می‌کند. یافته‌های این نگارش نظری، آشکار ساخته است که چگونه امام رضا^(ع) با تأکید بر معرفت نسبت به حق و سلوک عبودی آگاهانه، بعد معنوی کرامت (پیوند وجودی و عزتمندی در سایه اتصال به مبدأ مطلق کمال) را تشریح فرموده و چگونه با تبیین فضائل اخلاقی، شأن عقل و ضرورت تهذیب نفس، بعد اخلاقی و فکری کرامت (شخصیت والا، خودآگاه و رشد یافته) را نمایان ساخته و چگونه با تبیین حقوق متقابل، برپایی عدالت اجتماعی و پذیرش مسئولیت، بعد اجتماعی کرامت (منزلت و شأن انسان در بستر تعامل با دیگران) را برجسته ساخته‌اند و چگونه با منش عملی و موضع‌گیری‌های هوشمندانه در برابر ستم، بعد عزت نفس و پایداری در برابر تضییع حقوق (کرامت در ساحت رؤیابویی با چالش‌ها و ستم) را به تصویر کشیده‌اند. این تحلیل، سهم روشنگرانه تعالیم رضوی را در تفکیک و ژرف‌کاوی این گستره‌های گوناگون کرامت به نمایش می‌گذارد. حاصل این مطالعه، ارائه تحلیلی نظری، دقیق و مستند از نقش بنیادین تعالیم امام رضا^(ع) در روشنگری جامع گستره‌های کرامت انسان در بستر فکر اسلامی خواهد بود. این تحلیل نمایانگر آن است که نگاه تفصیلی و عمیق ایشان به کرامت، چارچوبی غنی و چندوجهی برای فهم این مفهوم کلیدی فراهم می‌آورد که می‌تواند مبنایی محکم برای مطالعات انسان‌شناسی دینی، اخلاق کاربردی و مباحث حقوق بشر از منظر اسلامی در دنیای امروز باشد. این نوشتار با تمرکز بر سهم روشنگرانه معارف رضوی، گامی نو در جهت نمایاندن ابعاد گوناگون کرامت انسان و ارائه یکی طرح مفهومی مستند از این حقیقت بنیادین براساس یکی از اصیل‌ترین منابع معرفی در جهان اسلام برمی‌دارد.

آموزه‌های امام رضا^(ع) در مورد حقوق جهانی، عدالت اجتماعی و اقتصادی برای پناهندگان

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر جواد ایروانی و
حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمد مهدی حسینی

بحران پناهندگی و مهاجرت اجباری، یکی از حادترین مسائل فرا روی جامعه جهانی در دوران معاصر است که نقض گسترده حقوق بنیادین انسان‌ها و بی‌عدالتی‌های اجتماعی و اقتصادی عمیقی به همراه داشته است. پاسخ‌گویی مؤثر و اخلاقی به این بحران، نیازمند بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های فکری و حقوقی مکاتب گوناگون است. در این میان آموزه‌های اسلامی، با تأکید بر کرامت ذاتی انسان و مسئولیت الهی در قبال هم‌نوعان، مبنای ارزشمندی برای پرداختن به حقوق و عدالت در حق گروه‌های آسیب‌پذیر، از جمله پناهندگان ارائه می‌دهد. مکتب اهل بیت^(ع) به عنوان منبعی غنی در فهم تعالیم اصیل اسلامی، نگاه ویژه‌ای به این مسائل دارد. امام علی بن موسی الرضا^(ع) با توجه به جایگاه رفیع علمی و سیره عملی‌شان، آموزه‌های کلیدی در خصوص حقوق انسان‌ها، عدالت اجتماعی و اقتصادی ارائه فرموده‌اند که دارای قابلیت‌های فراوانی برای تبیین نظری حقوق پناهندگان است. آموزه‌های امام رضا^(ع) چارچوب نظری غنی و جامعی به منظور پرداختن به حقوق جهانی، عدالت اجتماعی و عدالت اقتصادی برای پناهندگان ارائه می‌دهند. یافته‌های مورد انتظار تبیین خواهد کرد که چگونه اصول فقرستیزی، عدالت محوری و رعایت حقوق انسان‌ها در نگاه ایشان، قابلیت بسط و اطلاق بر وضعیت پناهندگانی را که ناخواسته از وطن آواره شده‌اند و نیازمند حمایت هستند، داراست. تحلیل نشان خواهد داد که نگاه امام رضا^(ع) به این مسائل، نه تنها بر تأمین نیازهای اولیه پناهندگان تأکید دارد، بلکه کرامت انسانی آن‌ها و ضرورت برخورداری‌شان از حقوق عادلانه در جامعه، مقصد را نیز شامل می‌شود. این نگاه نظری، مبنای مهمی برای لزوم حمایت از پناهندگان، تأمین حقوق آن‌ها و تلاش برای ادغام عادلانه آن‌ها در جامعه براساس اصول انسانی و اسلامی ارائه می‌کند. حاصل این نوشتار علمی، ارائه تبیینی نظری و مستند از مبانی حقوق جهانی، عدالت اجتماعی و اقتصادی برای پناهندگان براساس آموزه‌های امام رضا^(ع) است و حکایت از این دارد که نگاه ایشان، چارچوبی نظری فراهم می‌آورد که می‌تواند مبنای مهمی برای تدوین رهنمودهای اخلاقی و حقوق در جوامع اسلامی برای برخورد با پدیده پناهندگی و همچنین مبنایی برای گفت‌وگو با نظام‌های حقوق بشر بین‌المللی باشد. این مقاله با ارائه تحلیلی نظری و مستند از تعالیم رضوی، گامی در جهت فهم عمیق‌تر مبانی اسلامی برای پاسخ‌گویی به یکی از چالش‌های بزرگ بشری برمی‌دارد.

در تمدن غرب می‌پردازد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که امام رضا^(ع) با تأکید بر حقوق اجتماعی، اقتصادی و معنوی انسان، الگویی تمدنی ارائه می‌دهد که در آن، عدالت، عقلانیت و معنویت و اخلاق محور است، درحالی‌که تمدن غرب با ترویج لیبرالیسم سرمایه‌داری، استعمار مدرن و نظام‌های ناعادلانه و ارتکاب انواع جنایات علیه بشریت در زمینه‌های مادی و معنوی، نه تنها به کرامت انسان پایبند نبوده، بلکه به صورت سیستماتیک به ظلم علیه بشریت ادامه داده است. به بیانی، برتری پارادایم رضوی در تحقق کرامت انسانی را به عنوان الگویی برای تمدن‌سازی اسلامی اثبات می‌کند.

مبانی کرامت انسانی در سیره امام رضا^(ع)؛ مطالعه تطبیقی با اعلامیه جهانی حقوق بشر

حجت‌الاسلام والمسلمین محمد حسین یوزارمینی

کرامت انسانی به حیثیتی طبیعی در وجود انسان بماهو انسان توجه دارد که براساس آن، انسان‌ها فارغ از هر رنگ و نژادی با یکدیگر برابر و دارای ارزش و سزاوار احترام هستند. در نظام فکری اسلام، کرامت انسانی به دو قسم ذاتی و اکتسابی تقسیم می‌شود. کرامت ذاتی شامل تمامی بشر می‌شود. بررسی سیره امام رضا^(ع) نشان دهنده تجلیات عینی کرامت انسانی در ابعاد مختلف است. به عنوان مثال مشاهده می‌کنیم که ایشان با خدمتکاران خود به گرمی رفتار می‌کردند. با آن‌ها هم غذا می‌شدند و با آن‌ها مشورت می‌کردند. وقتی به ایشان پیشنهاد می‌شد که برای خدمتکاران سفره جداگانه‌ای بچینند، می‌فرمودند: «خدا می‌خواهد همه ما یکی است و مادر و پدر ما هم یکی. پادشاه را هم برای اعمال می‌دهند [نه رنگ پوست و شأن اجتماعی]» در بعد اجتماعی، امام رضا^(ع) بر رعایت حقوق همسایگان تأکید ویژه‌ای داشتند و می‌فرمودند: «کسی که همسایه‌اش از اذیتش آسایش نداشته نباشد، از ما نیست.» ما مواجه با ادیان دیگر نیز رویکردی عادلانه داشتند. در ماجرای وصیت مرد زردشتی، وقتی قاضی نیشابور، اموال او را میان مسلمانان تقسیم کرد بود، امام فرمودند که: «زردشتیان برای بنیویان مسلمان وصیت نمی‌کنند. نامه‌ای به قاضی نیشابور بنویس که همان مقدار از مالیات‌های مسلمانان بردارد و به بنیویان زردشتی بدهد.» محبت ورزی و الفت با مردم، از دیگر جلوه‌های کرامت در سیره رضوی بود. ایشان می‌فرمودند: «اساس خردورزی، پس از ایمان به خدا، جلب دوستی مردم است.» در مناسبات شخصی نیز هیچ‌گاه ندیدند که به خدمتکاران خود دشنام دهند یا با آن‌ها برخورد نامناسبی داشته باشند.

از مقایسه مفهوم کرامت انسانی نظام حقوقی اسلام که نمونه‌ها و جلوه‌هایی از آن در سیره رضوی اشاره شد و اعلامیه حقوق بشر، درمی‌یابیم که این دوا جهت مبنا با یکدیگر متفاوت‌اند، به این نحو که کرامت انسانی براساس آیه شریفه (وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ) (اسراء ۷۰) مبنایی الهی داشته و این کرامت ازسوی حضرت حق به انسان عطا شده است، اما در اعلامیه حقوق بشر این‌گونه نبوده و صرفاً بیان شده است که انسان دارای کرامت است و به مبدأ آن اشاره‌ای نشده است (ارسطو، ۱۳۹۷، ص ۹۸). از این رو نمونه‌ای که در الهی دانستن منش کرامت انسانی وجود دارد، این است که کسی حق ندارد آن را سلب یا تضعیف کند یا در مقابل آن ایستادگی نماید، زیرا ایستادن در مقابل آن برابر است با ایستادن در برابر خدایی که معطی کرامت و قدرت مطلق عالم هستی می‌باشد.

آموزه‌های امام رضا^(ع) درباره نماز، تسلیم حق و تأثیر آن بر کرامت انسانی

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حسن خرقانی
و حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمد مهدی حسینی

مفهوم کرامت انسانی، به مثابه ارزش و منزلت ذاتی و اکتسابی انسان، جایگاهی محوری در نظام فکری اسلام داشته و ریشه در آیات نورانی قرآن کریم و تبیین‌های معصومین^(ع) دارد. در این میان، سیره و کلام امام علی بن موسی الرضا^(ع) به عنوان وارث دانش نبوی و علوی، منبعی غنی برای فهم دقیق‌تر ابعاد این کرامت و عوامل مؤثر بر شکوفایی آن به شمار می‌رود.

«آموزه‌های امام رضا^(ع) درباره نماز، تسلیم حق و تأثیر آن بر کرامت انسانی» با اذعان به اهمیت فریضه نماز به عنوان عمود دین و ضرورت تسلیم آگاهانه در برابر حق الهی (اطاعت از فرمان‌ها و نواهی تشریعی)، بر آن است تا نسبت وثیق و تأثیرگذار این دو عنصر کلیدی در منظومه عبادی و اخلاقی انسان را، از منظر آموزه‌های خاص امام رضا^(ع) بر تحقق و ارتقای کرامت انسانی مورد واکاوی نظری و تحلیلی قرار دهد. با وجود تحقیقات متعدد درباره هر یک از مفاهیم نماز، اطاعت و کرامت در متون اسلامی، کمتر پژوهشی به صورت متمرکز و با روش‌شناسی نظری به بررسی چگونگی تأثیر متقابل و سازنده آموزه‌های رضوی در این سه حوزه بنیادین پرداخته است. نماز در اندیشه امام رضا^(ع) با ایجاد نوعی پیوند مستمر و آگاهانه با مبدأالپنانهی کرامت، هم کرامت ذاتی انسان را یادآوری و تقویت می‌کند و هم با فراهم آوردن زمینه تذکر، استغفار و جهت‌دهی افعال بر مدار حق، بستر لازم برای کسب کرامت اکتسابی را فراهم می‌آورد. تسلیم در برابر حق نیز با الزام عملی به رعایت عدالت، صداقت و مسئولیت‌پذیری در قبال حق الناس، کرامت انسانی را از حوزه فردی فراتر می‌برد و در ساحت اجتماع استحکام می‌بخشد. در نهایت نیز می‌توان این نتیجه نظری را گرفت که آموزه‌های جامع امام رضا^(ع) در خصوص نماز و تسلیم

تجلی کرامت انسان در ادعیه معصومین^(ع) با تکیه بر دعا‌های امام رضا^(ع)

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی خیاط
و حجت‌الاسلام والمسلمین نعمت... گلشن آبادی

در پژوهشی ژرف نگرانه، ادعیه معصومین^(ع) به ویژه مناجات‌های امام رضا^(ع) چونان آیینه‌ای از تجلیات کرامت انسانی در فرهنگ شیعی واکاوی شده است. این پژوهش با نگاهی نو به فرازهای دعا‌های برجای مانده از ثامن الحجج^(ع)، تلاش دارد نشان دهد چگونه این مناجات‌های آسمانی، فراتر از درخواست‌های مادی، گفت‌وگوی وجودی انسان با معبود را به تصویر می‌کشند و در این میانه، کرامت ذاتی بشر را که ریشه در نطفه روح الهی (حجر، ۲۹) دارد به سه محور کلیدی گره می‌زنند: «خودشناسی به مثابه شناخت خلیفه...»، «خداشناسی به عنوان غایت حکمت‌آموزی» و «بازسازی جایگاه انسان در نظام احسن آفرینش». نگارندگان با استناد به سیره رضوی اثبات می‌کنند که ادعیه اهل بیت^(ع)، تنها متن‌هایی عبادی نیستند، بلکه سند‌های زنده انسان‌شناسی توحیدی‌اند که با تبیین ابعاد معرفتی (شناخت جایگاه ربوبی)، اخلاقی (تکامل فضائل) و اجتماعی (مسئولیت‌پذیری در قبال خلق) کرامت، الگویی جامع برای «ترتیب انسان صالح» ارائه می‌دهند.

در بخش ابتدایی این مقاله آمده است: دعا در فرهنگ اسلامی، به ویژه در تعالیم اهل بیت^(ع)، صرفاً ابزار درخواست حاجت نیست، بلکه مظهری از گفت‌وگوی عارفانه انسان با پروردگار و آیینی‌ای از نگرش ایمانی، معرفتی و اخلاقی ایشان نسبت به هستی و انسان است. دعا‌های برجای مانده از امامان معصوم^(ع)، گنجینه‌هایی سرشار از حکمت، معرفت و انسان‌شناسی ناب هستند. این ادعیه، با تکیه بر کرامت فطری انسان، او را به خودشناسی، خداشناسی و بازپایی جایگاه حقیقی‌اش در نظام آفرینش دعوت می‌کنند. تأمل در این دعاها، ابعاد معرفتی، اخلاقی و اجتماعی، کرامت انسانی را روشن می‌سازد و ما را به فهمی عمیق‌تر از آموزه‌های انسان‌ساز اهل بیت^(ع) رهنمون می‌کند.

پاسداشت حقوق و کرامت زن در خانواده از نگاه امام رضا^(ع)

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی جلائیان اکبرنیا

سردرگمی در انتخاب سبک زندگی از مشکلات مهم بشر امروز است. مکاتب مختلف تلاش می‌کنند نوعی از سبک زندگی را براساس مبانی و ایدئولوژی خویش ارائه کنند. اسلام نیز با محوریت قرآن و عترت، سبک زندگی اثر بخشی عرضه می‌کند. در نسخه ارائه شده ازسوی اسلام، زن جایگاه ویژه و اثر بخشی دارد و حفظ حقوق و کرامت وی در ایفای این نقش بسیار مؤثر است.

امامان معصوم^(ع) و از آن میان، امام رضا^(ع) حرمت و کرامت بانوی مسلمان را در منظومه فکری اسلام به روشنی ترسیم کرده‌اند. این پژوهش در پی آن است که تصویر ارائه شده ازسوی امام رضا^(ع) برای بانوی مسلمان را از لحاظ حقوق و کرامت واکاوی کند. شناخت کرامت و جایگاه زن در جامعه اسلامی از آن روی ضرورت دارد که باعث هویت بخشی به زن مسلمان و دوری از سرسپردگی به فرهنگ‌های غیر دینی می‌شود. جستار حاضر، کرامت واقعی زن را در سرسپردن و عملی کردن دستورات دین نسبت به خود، خانواده و جامعه می‌داند و معتقد است زن و مرد در خلقت مساوی‌اند، اما روحیه لطیف و حساس زن، حراستی ویژه می‌طلبد. کرامت زن توسط خودش و اجتماع حفظ می‌شود و چگونگی تعامل فردی و اجتماعی با وی در این امر بسیار مؤثر است. زن با توجه به ساختار روحی و جسمی خاص از شخصیتی ویژه برخوردار می‌باشد. نوع نگرش به زن، حضور وی در جامعه، ازدواج، روابط با همسر، شغل و تأمین مالی از مسائل مهمی هستند که چگونگی حفظ کرامت زن در هر یک از آن‌ها از سوی امام هشتم^(ع) ارائه شده است.

حقوق و کرامت انسان در تمدن‌سازی رضوی و مقایسه آن با رویکرد غرب

دکتر محمد رضا مخبر دزفولی

کرامت انسانی و حقوق بشر از جمله موضوعاتی است که در جهان معاصر به ویژه در صدسال اخیر مطرح شده و اهمیت فراوانی یافته است. با این حال استفاده گسترده ابزاری و شعاری نظام سلطه و غرب سیاسی از این ادبیات، باعث شده است خاستگاه اصلی این مفاهیم یعنی آموزه‌های قرآن و عترت^(ع) نادیده گرفته شود و به این پندار است مفاهیم مورد اشاره برآمده از تمدن غرب است. دامن زده شود. این در حالی است که امام رضا^(ع) در یکی از حساس‌ترین مقاطع تاریخی، با حضور در عرصه‌های علمی، سیاسی و فرهنگی، آموزه‌های درخشانی در خصوص کرامت انسان و حقوق اجتماعی، دینی و فردی‌اش ارائه دادند که می‌تواند الگویی ناب برای جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی اسلامی در جهان امروز باشد.

مقاله حقوق و کرامت انسان در تمدن‌سازی رضوی و مقایسه آن با رویکرد غرب با روش توصیفی تحلیلی و با استناد به آموزه‌های رضوی، به بررسی مبانی حقوق و کرامت انسان در اندیشه اسلامی و مقایسه آن با نقض سیستماتیک حقوق بشر